

Java en Bali

Geschiedenis, cultuur, toerisme, gebruiken,
wetenswaardigheden

Anika Lost – Java en Bali
Het unieke verhaal van een expat in Indonesië

Geschreven door Anika Lost
2017

I.S.B.N: 9789402148091

Voorwoord

Het is aartsmoeilijk om het leven in Indonesië te proberen uitleggen aan iemand die er nog nooit geweest is. Zelfs het land als toerist bezoeken is toch nog heel wat anders dan er wonen en werken.

De bedoeling is de lezer van dit boek een indruk te geven van het dagelijkse leven in Indonesië, voornamelijk in Java en Bali. Alles in dit boek is gebaseerd op mijn persoonlijke ervaringen als expat, ik ben geen geschiedkundige, noch geloofsgeleerde/religiewetenschapper.

Dit is een boek door en voor de liefhebber van dit unieke land, voor de toerist die een reis plant en meer wil weten dan wat in een reisgids beschreven staat, en het is een bron van informatie voor iemand die overweegt om zich in Indonesië te vestigen.

Graag wil ik hierbij al mijn burens, vrienden en kennissen bedanken die me toestonden hen te interviewen en mijn eindeloze reeksen vragen te beantwoorden, en iedereen die mij het leven aangenaam maakte tijdens mijn jarenlange verblijf in Indonesië. Ook wil ik Google bedanken, waarvan ik gebruik maakte voor aanvullende informatie, en Maurice V.T. voor de correcties van spellingsfouten.

Inhoud

I. Deel I.

1. De beslissing
2. Geografie
3. Taal
4. Semarang
5. Het verkeer
6. AC en handschoenen
7. Hmm, eten
8. BB cultuur
9. De natuur
10. Ja en nee
11. Lapindo
12. De tussenpersoon
13. Gezichtsbehoud
14. Eigenaardigheden
15. Ramadan
16. Idul Fitri
17. De Roepiah
18. Winkels
19. Religies
20. Economie
21. Bedrijf en werk
22. Dieng plateau
23. In het nieuws (deel 1)
24. Rang en status
25. De Javaan
26. Zo koppig als een ezel
27. Moslimnieuwjaar
28. Borneo
29. Het louche barretje
30. Hoe meer je reist aan hoe meer je ontsnapt
31. Flores (deel 1)
32. Kerst en nieuw
33. Lombok

34. De Chinezen
35. Formaldehide
36. Nusa Kambangan
37. De zwarte ticketten
38. Bali
39. De zinkende stad
40. Soundrenaline
41. MSG
42. Soeharto en familie
43. Het natte seizoen
44. Yogyakarta
45. Betelnoot
46. Mijn besturingsstelsel
47. De piano
48. Het rijbewijs
49. Mijn grootste ergernissen
50. Vergaderen
51. Een likeurtje?
52. Manieren, discipline en netheid
53. Ziektes
54. Vliegen is altijd een beetje doodgaan
55. Uit de krant (deel 2)
56. Arak
57. Lokale drankjes
58. Expat slaagkansen
59. Verhuizen

Deel II.

60. Ooh Baliku
61. Religie en geschiedenis
62. Invloed van toerisme
63. Namen in Bali
64. Het kastensysteem
65. Planten en bomen
66. Tuak
67. Het bidritueel

68. Heilig water
69. Offeren
70. De Pura Besakih
71. Tempels
72. Het offeren van dieren
73. Jamu
74. Puputan
75. Nyepi
76. Alfred Russel Wallace
77. De tunnel in Denpasar
78. De regenstopper
79. Het grootste standbeeld
80. Enkele Balinese rituelen
81. Crematie
82. Purnama en Tilem
83. Brem
84. De Gili eilanden
85. De sjamanen
86. Kleuren en bijgeloof
87. Romantiek op zijn Indonesisch
88. Trouwen met een Balinees
89. Tripjes
90. Gamelan
91. De barong
92. Galungang en Kuningan
93. Subak en de Banjar
94. Rijst
95. De rijstgodin
96. Poleng
97. De banyan
98. De Bunut Bolong boom
99. De gekleurde kippen
100. Bijgeloof
101. Nog meer bijgeloof
102. Magische voorwerpen
103. Magecel

104. Alternatieven voor de Indonesische Roepiah
105. Tenganan
106. Trunyan
107. Tumpeng
108. Stranden
109. Het verdwenen strand van Candidasa
110. Serangan
111. Tonijn
112. Mangrovebossen
113. De vier broeders
114. Levensriten
115. Waterbuffels en eenden
116. Flores deel 2
117. Bhuta Kala en andere gevreesde wezens
118. Sandhi Kala
119. Overzicht van misdaden
120. De kobois
121. Taksu
122. Zwarte magie

DEEL 1
JAVA

1. De beslissing

“Ik verhuis naar Indonesië!” zei ik tegen mijn ouders. Mijn mededeling werd enkel op een diepe zucht ontvangen. Niemand was nog echt verwonderd, kennelijk waren mijn familie en vrienden al gewend aan mijn kuren en inventieve manieren om aan het koude België te ontsnappen.

De reislust en drang naar avontuur was sinds mijn prille jeugd onweerstaanbaar geweest en rechtvaardigde mijn ontelbare trips naar alle uithoeken van de wereld.

Dankzij een interessante en lukratieve seizoensjob in België had ik de kans van heel wat af te reizen en reeds jarenlang heb ik mijn vrije maanden in het buitenland doorgebracht, tot zelfs dat niet meer voldeed en ik een positie op een cruiseschip aanvaardde waardoor ik helemaal aan België kon ontsnappen. Nu is werken op een cruiseschip fantastisch maar ook niet te onderschatten zwaar en toen ik een kans zag op een job in Indonesië, meer bepaald Java, nam ik deze kans met beide handen aan.

Niet dat ik het niet goed had in België, maar er waren vele zaken die me mateloos ergerden aan mijn geboorteland. Het weer bijvoorbeeld, het Belgische klimaat is best deprimerend als je niet van wind, regen en kou houdt. Dat heeft dan ook zijn gevolgen voor de bevolking die er meestal maar depressief en met een lang gezicht bijloopt in vergelijking met landen met een warm en zonnig klimaat. Men kan er niet omheen dat het weer een enorme invloed heeft op het humeur en de ingesteldheid van de mens. En zelfs al moet je werken en zit je binnen, persoonlijk werk ik liever terwijl de zon schijnt, dan dat het regent.

Er waren voor mij nog genoeg andere redenen die me tot de beslissing brachten om mijn land al dan niet tijdelijk vaarwel te zeggen, redenen die buiten de context van dit boek vallen. Laten we het erbij houden dat het avontuur lokte en ik me altijd veel gelukkiger voelde in een warm, exotisch land, ook al

betekende dit dat ik mijn ouders, familie, vrienden en vertrouwde omgeving moest achterlaten.

Ik had als toerist reeds enkele maanden in Bali doorgebracht en was helemaal verknocht aan dit paradijslijke eiland, de inwoners en het eten.

Java had ik nog nooit bezocht, en men had me verteld dat Java helemaal anders is dan Bali.

Het idee dat Bali slechts op een uurtje vliegen van Java ligt en dat ik immers altijd het eerste vliegtuig terug naar België of eender waar kon nemen als het leven daar niet beviel, was geruststellend genoeg om de berekende gok te wagen en mijn geluk in Indonesië na te jagen.

Zo werd ik dus verkoopsdirecteur in Java. Ik ging werken voor een bedrijf en mijn hoofdtak was hun distributeurs wereldwijd verzorgen. Gebaseerd zijn in het warme buitenland én nog steeds veel kunnen reizen, net mijn ding.

Dus stapte ik op het vliegtuig en begon een nieuw hoofdstuk van mijn leven in de stad Semarang op het eiland Java.

2. Geografie

Dit boek zou niet compleet zijn zonder een minimale geografische beschrijving van het land waarin ik terechtkwam, dus hier gaan we.

Indonesië bestaat uit meer dan 17.500 eilanden, uitgestrekt in een 5.000 kilometer lange boog aan weerskanten van de evenaar. De belangrijkste inkomstenbronnen zijn aardolie en gas, ook toerisme is een belangrijke economische factor, vooral op Bali en Java.

Indonesië heeft 250.000.000 inwoners onderverdeeld in 360 etnische groepen, hoofdzakelijk van Maleisische en Austronesische afkomst.

Twee derde van de bevolking concentreert zich op Java en Bali, die slechts 7% uitmaken van de totale oppervlakte van Indonesië. 87% van de bevolking is moslim, wat Indonesië tot de grootste moslimstaat ter wereld maakt.

Geologisch gezien ligt Indonesië in de meest onstabiele regio ter wereld en er zijn dan ook vaak aardbevingen en vulkaanuitbarstingen. In dit land vind men de grootste dichtheid van actieve vulkanen, en de landschappen, vooral in Java, Sumatra, Bali en de kleine Sunda eilanden worden gedomineerd door vulkaankegels.

Van de 300 vulkanen in Indonesië kunnen er elk moment 125 tot uitbarsting komen.

In Java zijn er maar liefst 39 zeer actieve en nauwelijks berekenbare vulkanen. Het gevaar op het eiland Java is daarmee evengroot als het voor West-Europeanen zou zijn als er tussen Amsterdam en Lyon 35 vuurspuwende Etna's zouden staan.

De gunung Merapi (Vuurberg) is de gevaarlijkste vulkaan ter wereld, hoogactief en totaal onberekenbaar. Konstante rookwolken geven blijk van de aanhoudende activiteit, en de uitbarstingen hebben al vele duizenden slachtoffers geëist. Rond Merapi wonen 100.000 mensen die voortdurend worden bedreigd. Er zijn maar liefst 6 seismografische stations in de

omgeving die toezicht houden op de activiteit, en Merapi is daarmee de best geobserveerde vulkaan op Aarde. Merapi staat een honderd kilometer van waar ik ging werken en wonen.

Ondanks het feit dat ik dus reeds goed bereisd was en reeds alle uithoeken van de wereld gezien had was ik de eerste weken in mijn nieuwe land in een soort shock en viel konstant van de ene verbazing in de andere. Zomaar naar de andere kant van de wereld verhuizen brengt immers heel wat hindernissen mee die men moet overwinnen.

Voor mij betekende dit: mijn draai vinden in een nieuw land met nieuwe gewoonten, op een nieuw werk, met nieuwe Indonesische collega's, in een nieuwe stad en dit alles in een nieuwe taal.

3. De taal

Ik was verwittigd en terecht. Er is echt bijna niemand hier die Engels spreekt.

Thuis, onder familie en kennissen, op straat, in de winkel en dergelijke spreekt men Bahasa Jawa, de lokale eilandtaal. Dit is echter onmogelijk aan te leren als je daar niet geboren bent dus ik vestigde mijn hoop op Bahasa Indonesia en ging aan het studeren.

Bahasa Indonesia is gebaseerd op het Maleis, en werd landelijk ingevoerd na de onafhankelijkheid van Indonesië, teneinde een nationale taal te hebben opdat de ene Indonesiër de andere zou verstaan, ook al is hij van een ander eiland. Elke Indonesiër krijgt Bahasa Indonesia aangeleerd op school en de taal wordt gebruikt in de kranten en op televisie. Bahasa Indonesia is hier de wereldtaal en andere talen (behalve de lokale eilandtalen) zijn zo goed als onbekend.

Op mijn werk zijn er 6 van de 500 werknemers die een beetje Engels kennen. Ik heb hier dus gezweet, en niet alleen van de warmte. Vooral de eerste 4 weken waren heel moeilijk. Ik durfde nauwelijks naar de winkel en uit eten gaan was een ramp want ik kon niet vragen wat ik wou. En dan moest ik een vijf-koppig verkoopsteam leiden, een huis huren, een bankrekening openen, enz...

Op het eerste zicht lijkt Bahasa Indonesia heel makkelijk, er zijn namelijk geen vervoegingen en geen tijden. 'Ik eet, jij at, wij zullen eten, jullie hebben gegeten' is allen te vertalen door hetzelfde woord voor 'eten': 'makan'.

De catch zit hem in de talrijke voor-, achter- en tussenvoegsels die ze voor zowat alle woorden hebben zodat het woord een andere betekenis krijgt.

Al bij al is Bahasa Indonesia dus niet zo eenvoudig, gelukkig hebben ze wel hetzelfde alfabet als in België en worden de woorden geschreven zoals je ze uitspreekt. Bahasa Indonesia is

dus veel makkelijker dan pakweg Hindi, maar stukken lastiger dan Italiaans en lijkt in niets op een andere taal.

Afgezien van ongeveer 500 nederlandse woorden (een erfenis van de Nederlandse kolonisatie) kon ik er dan ook niets van begrijpen vooraleer ik de taal machtig was. En dat kost tijd. Toch ging het gauw elke dag wat beter, en na een viertal maanden kon ik reeds een eenvoudig gesprek volgen en me heel basic uitdrukken wat betreft de dagdagelijkse zaken.

4. Semarang

Semarang is een kleine stad die weinig aantrekkelijks te bieden heeft aan de toerist, maar best aangenaam is om in te leven en werken.

Semarang heeft 4 keer zoveel inwoners als de dichtstbevolkste stad in mijn geboorteland België. Het is er dus druk, heel druk, dag en nacht. De Indonesiër lijkt nooit te slapen, en houdt van alles wat lawaai maakt. Zelfs de rustigste dag hier is nog altijd luider en drukker en is er meer verkeer dan de meest hectische momenten in de drukste Europese steden.

Na enkele nachten in een hotel te hebben doorgebracht, vond ik tijdens mijn huizenjacht een leuk appartement op het gelijkvloers in een klein, goed bewaakt kompleks. De huurprijs was heel redelijk, en er lag een prachtig zwembad vlak voor de slaapkamerdeur, dus moest ik er niet over nadenken en reeds de dag nadien betrok ik mijn nieuwe woning.

Toen was het zaterdag, en om zes uur 's ochtends maakte ik voor het eerst kennis met dangdut en de grasknippers. Er zijn hier geen ramen noch glas, enkel een soort luikjes met muggengaas ervoor, en de radio met de erg populaire Maleisische popmuziek die net onder mijn 'raam' geplaatst was daverde me uit bed.

Een grasmachine is hier kennelijk nog niet uitgevonden dus het gras wordt ijverig geknipt met de schaar, elke dag opnieuw zitten twee jongens uren en uren te knippen om het gras rond het zwembad onder controle te houden. Altijd vergezeld van luide muziek, en bij voorkeur altijd dezelfde liedjes telkens opnieuw. Dezelfde songs die je hoort in de eethuisjes, op kantoor, in de taxis, bij de burens, na weken kon ik de liedjes die je hier hoort nog steeds op mijn 2 handen tellen.

De enige plaats waar de muziek dan weer absoluut niet luid staat is in de discotheken, je loopt je gehoorbeschadiging hier dus niet op in de nachtclub maar gewoon thuis en op straat.

Er zijn weinig expats in Semarang en vele inwoners hebben nog nooit een blanke gezien, laat staan een Europese vrouw, en met blond haar. De gemiddelde Indonesiër heeft het financieel niet breed en velen komen in hun leven hun eiland niet af, zelfs hun stad of dorp niet uit. Toerisme is hier enorm beperkt, dus ik ben uniek hier en wordt door iedereen aanzien als een soort kruising tussen een wereldwonder en een beroemde superster. Het ganse land wil met mij op de foto en soms wordt ik omringd door ganse groepen mensen zodat ik geen kant meer uitkan tot alle foto's gemaakt zijn. Als ik over straat wandel springt er wel altijd iemand ineens vanachter een muurtje om gauw een foto van me te nemen, en ik word vaak minutenlang gevolgd tot ze een goede shot hebben kunnen nemen. Als ik een lokale toeristische plaats bezoek, vergeet iedereen waarom hij daar was en in plaats van een attractie te zien, ben ik de attractie. Zelfs in bikini aan mijn 'eigen' zwembad ben ik niet veilig voor de Indonesische paparazzi, mijn omkoopbare security laat zelfs op een dag een vijfkoppig camerateam binnen dat een interview met me wil.

Ik woon net buiten het drukke centrum, hoog en droog op een heuvel ongeveer 60 meter boven de zeespiegel. Men heeft een werkelijk prachtig uitzicht over Semarang vanuit mijn tuin. Het is hier relatief rustig en 's nachts hoor je niets dan geluiden van vleermuizen, gekko's, en het geruis van de papayaboom, bananenbomen en palmen.

Tot het bidtijd is.

Dan hoort men het gezang van 18 of meer moskeeën door mekaar, al die geluiden komen hier boven samen tot een bizarre kakafonie, het lijkt wel een bende huilende wolven en kermende mensen. Soms klept er ook eens een kerkklok doorheen, heel apart.

De eerste dag hier, tijdens het inrichten van mijn appartement, hoorde ik een mannenstem iets heel luid afroepen door een versterker buiten op straat. Uiteraard verstond ik er niets van

maar het klonk zo luid en dringend dat ik dacht aan een tsunami- of aardbevingsalarm, tot hij begon te zingen! Dan besepte ik dat het de moedzin in de moskee vlakbij is die de moslims aanroept om te bidden. Maar ik stond dus al bijna klaar om te gaan lopen.

Om 4 uur 's nachts werd ik opnieuw wakker door het geroep vanuit de moskee, en dit is dus luider dan een Metallica concert, gelukkig gaat de geluidsknop sterk naar beneden na een kwartier, maar dat kabaal duurt dus 1 uur en dat meerdere malen per dag.

5. Het verkeer

Dit is heel lastig te beschrijven. Hoe leg je de drukte uit, het massaverkeer van miljoenen mensen die zich constant verplaatsen op een oppervlakte van pakweg groot Gent. Het is Chaos met hoofdletter, en op deze met gaten bezaaide wegen geldt het recht van de sterkste.

De schaarse verkeersborden en lichten hebben enkel een theoretische betekenis. Eveneens theoretisch is de regel dat er links gereden wordt, en inhalen kan zonder rekening te houden met het tegemoetkomend verkeer. Voorrang geven als je uit een zijstraat komt hoeft niet, zoveel mogelijk klaksonneren is de boodschap.

Miljoenen brommers, autos, vrachtverkeer, betjaks, riksjas, ezels, lima kaki, paardenkarren, ossekarren op de baan en allen overladen tot en met. De busjes hebben geen deuren want dan kunnen ze meer volk vervoeren, men hangt eraan langs buiten en men zit tot op het dak. Wist je dat er wel 5 mensen, een geit en 4 kippen op 1 brommer passen?

De affandse vrachtwagens worden zodanig geladen dat ik er dagelijks meerdere door hun wielen gezakt zie staan midden op straat. Dat is hier heel normaal.

Veel ongelukken gebeuren ook doordat de remmen het begeven door het overgewicht, het is hier nogal heuvelachtig, en terwijl ze in de file staan drukt de achterste vrachtwagen tegen die ervoor, en die weer tegen die daarvoor, tot het teveel wordt voor de eerste en de ganse rij remloos naar beneden bolt, steeds sneller.

Wil je spanning in je leven dan moet je hier echt het verkeer eens in.

Er is een tolweg rond Semarang, die mijn chauffeur elke dag neemt om me naar het werk te brengen. Het is zo ongeveer zoals een Europese autostrade maar dan toch weer een beetje anders. Spookrijden is heel normaal, als het file is maar je ziet een

kans om op de andere rijrichting te geraken, doen! Via de oprit erafrijden of omgekeerd, is allemaal dagelijkse kost hier.

Als men maar genoeg klaksonneert en met de lichten pinkt komt het allemaal goed.

Mijn hart staat telkens stil als de chauffeur dergelijke toeren uithaalt. Pechstroken zijn hier onbekend, er is nooit nergens een vluchtweg, een rijstveld of de dieperik in zijn de enige opties als de tegenligger niet stopt.

De eerste maand dat ik hier was is er een Nederlander verongelukt hier op de tolweg, ze vonden hem dood in het wrak, zonder ID, geld of papieren, alles was gepikt, maar niemand had om hulp gebeld, het heeft vier dagen geduurt eer zijn vrouw eindelijk te weten kwam wat er met haar man gebeurd was. Ze woonden 3 kilometer van waar het ongeval gebeurde. Dergelijke dingen zijn echt typisch hier.

Rode lichten tellen hier ook niet, er is enkel lichtgroen en donkergroen. Spoorwegovergangen zijn onbewaakt, het is dus uitkijken alvoor je erover rijdt.

Verzekering is niet verplicht dus je moet wel gek zijn om je te verzekeren, dat doet niemand.

En een rijbewijs behaal je niet, maar dat koop je gewoon. Met miljoenen totaal onkundige chauffeurs en geen regels is het voor mij persoonlijk een wonder dat er zowiezo nog Indonesiërs over zijn, en ondertussen niet iedereen hier omgekomen is in verkeersongevallen.

Een vierhonderd meter van mijn woonst is er een supermarktje dat ik bezoek voor de aankoop van levensmiddelen en andere dagelijkse benodigdheden. Slechts drie minuten stappen, maar daar moet ik telkens heen met de taxi, omdat het onmogelijk is zich te voet te verplaatsen. Er zijn uiteraard geen voetpaden, het verkeer raast voorbij, of staat stil en dan kan je zelfs als voetganger er niet tussen, want elke vrije centimeter wordt direkt ingenomen, ook al krijgen ze er maar net een wiel tussen

van hun brommer. Er zijn grachten, hopen vuil en afgronden lands de kant van de weg, je moet dus echt in of op een voertuig zitten ook al is je doel slechts een paar honderd meter verderop.

Het werk is 15 km van mijn huis, en dat duurt op een goede dag 1 uur, maar soms ook 4 uur om er te geraken langs de 'snelweg'. Door de stad is korter maar heen en terug dat haal je niet op 1 dag.

Na twee maanden in Java heb ik voor de derde keer een auto-ongevalletje. De taxichauffeur had weer een brommer aangereden. Dit is niet zo verwonderlijk als men het verkeer hier ziet, het is dan ook moeilijk om naast de brommers te rijden en niet erop want ze zijn echt overal en in enorme getale.

Het is steeds hetzelfde ritueel, de anders zo enorm beheerste Indonesiër vergeet even zijn ganse kultuur van gezichtsbehoud: ze springen uit de auto en hebben een superkorte, slechts 1 minuut durende heftige discussie, waarna ze elk weer op/in hun rijtuig stappen en verderrijden.

In dit geval was er voor de onfortuinlijke bromfietser geen sprake meer van rijden want de wielen waren krom en de motor startte niet meer.

De taxichauffeur had enkel een bluts in zijn auto en een afgevallen nummerplaat. Maar er was niemand gewond, en het leven gaat gewoon door. Geen gedoe met papieren, politie of verzekeringen, men gaat gewoon verder waar men mee bezig was.

6. AC en handschoenen

Je zou het niet verwachten maar iedereen heeft hier dus sjaals en dikke truien.

Vooraf ook handschoenen en kousen zijn onontbeerlijk hier op dit eiland met tropische temperaturen. Het is hier altijd warm, de temperatuur ligt steevast tussen de 30 en 35 graden. Door de hoge luchtvochtigheid voelt het vaak nog warmer aan dan het is.

Ik bloei helemaal op in dit saunaklimaat, maar niet iedereen houdt van deze hitte. Airconditioning is een must voor elke Indonesiër en iedereen maakt er dan ook gretig gebruik van. Men heeft echter geen benul van hoe deze apparatuur dient gebruikt te worden en die dingen staan overal steevast op 16 graden, 14 graden, en nog minder komt ook voor.

Dus is het binnen overal berekoud en bevries je zowat. De taxi's, hotels, kantoren, winkelcentra, alle openbare plaatsen worden op diepvriestemperatuur gehouden. Het gevolg is dat iedereen konstant verkouden is omdat het temperatuursverschil buiten/binnen gauw 20-25 graden bedraagt.

De discotheken en winkelcentra lijken wel één grote wintermodeshow. Iedereen toont er trots zijn sjaals en andere winterkleding.

Zelfs overdag buiten zie je bijna iedereen met handschoenen, niet alleen voor de ijzige kou van de airconditioning die je bijna wegblaast als je een winkel voorbij loopt, maar ook omdat ze elk zonnestraaltje mijden als de pest. Men wil kost wat kost vermijden een donkerdere huid te krijgen, want er is heel wat discriminatie onder elkaar en hoe donkerder hoe minder je waard bent naar Indonesische normen.

Dus zie je gekke dingen op straat, in 35 graden weertje rijdt men helemaal ingepakt rond, ook in de auto 's zitten ze goed ingeduffeld, het is me toch een rare wereld.